

MATERIÁLY A DISKUSE

JERZY ŚLIZIŃSKI

ČESKO-POLSKÁ SPOLUPRÁCE V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Tento příspěvek ležel po dlouhou dobu v archivu. Původně jej autor poslal do Brna profesorovi J. Hrabákovi, ten jej odevzdal — k případnému otištění, k němuž ovšem nedošlo — docentu J. Krystýnkovi. Po mnoha letech jej objevila ve svém archivu profesorka K. Kardyni-Pelikánová, která jej nyní poskytla redakci jako dnes už historický dokument o stycích slavistů z Brna s kolegy v Polsku. Bohužel se ani prof. K. Kardyni-Pelikánová, ani redakci nepodařilo zjistit, v kterém roce dokument vznikl; podle obsahu můžeme soudit, že buď v roce 1968 nebo 1969.

(13)

Slovanský ústav Polské akademie věd přistoupil v posledních letech k registraci, mikrofilmování a systematickému zpracování dopisů západoslovanských a jihoslovanských autorů, které se nacházejí v polských archivech. První etapa této práce — registrace dopisů v polských knihovnách — byla ukončena.

V některých, dosud vesměs neznámých českých dopisech se mluví o brněnské universitě; mohou svědčit o tom, že tato vysoká škola a četní její představitelé se zasloužili o utužení kulturních a vědeckých česko-polských vztahů dokonce v době, kdy tato myšlenka nenacházela mnoho přívrženců ani oficiální podpory.

Blíží se padesáté výročí založení brněnské university. Při té příležitosti by bylo vhodné dopodrobna zpracovat kontakty brněnské univerzity s Poláky a jinými slovanskými národy. Byla by to záslužná iniciativa brněnských slavistů. Tento skromný příspěvek budiž pobídkou k takovéto akci.

První informaci o založené universitě nacházíme v této korespondenci v dopise pražského historika Jana Bedřicha Nováka Janu Ptašníkovi (1876–1930), který se stal v roce 1919 profesorem středověké historie na universitě ve Lvově. Udržoval spojení s mnoha českými historiky, mj. s Jaroslavem Bidlem a Bohumilem Navrátillem. V dopise J. B. Nováka z 29. prosince 1920 čteme také toto:

„U nás ve vědeckém světě se mnoho nezměnilo. Především je to založení nových universit v Brně a Bratislavě, co přivodilo nové poměry. Navrátil, jak asi víte, stal se prof. všeob. dějin (novověk) v Brně a letos byl zvolen za děkana. Urbánek a Glücklich šli do Brna na universitu.“¹

Bohumil Navrátil, o němž se zmiňuje J. B. Novák, obrátil se již dne 14. března 1918, kdy byl ještě ředitelem Zemského archivu v Brně na J. Ptašníka,² tehdy profesora Jagellonské university v Krakově, jenž po studijním pobytu v Římě připravil k vydání materiál shromážděný ve vatikánském archivu. Prosí o zaslání do sbírek brněnského archivu mj. Monumenta Poloniae Vaticana. Poznamenává, že archiv systematicky posílá svoje publikace Polské akademii umění, ta se však od roku 1903 přestala revanžovat.

Podpis B. Navrátila nacházíme ještě na druhém dopise, zachovaném v polských knihovnách. Bydhošť byla snad prvním městem, jenž uctilo postavením pomníku památku Henryka Sienkiewicze, spisovatele mimořádně populárního též v Čechách.³ V říjnu 1926 se konala slavnost položení základního kamene pod pomník a v červenci příštího roku byl slavnostně odhalen. Na obě slavnosti byli pozváni představitelé téměř ze všech slovanských zemí.⁴ Mezi pozvanými na slavnost odhalení pomníku byla též brněnská universita. Jejím jménem poslal rektor Bohumil Navrátil dne 25. července 1927 následující dopis:

Masarykova universita v Brně

Č. j. 2198

Sen. 1926–27

V Brně dne 25. VII. 1927

Komitetu pro zbudování pomníku Henryka Sienkiewicze w Bydgoszczy

Podepsaný rektor Masarykovy university v Brně dovoluje si jménem akademického senátu i svým vlastním přáti hodně zdaru krásné a ušlechtilé slavnosti, kterou Váš Komitét vzpomene velkého syna polského národa Henryka Sienkiewicze.

Rektorát prosí zároveň za laskavou omluvu, že se slavnostního odhalení pomníku osobně zúčastniti nemůže.

B. Navrátil, rektor⁵

Dne 30. prosince 1921 poslal děkan Přírodovědecké fakulty v Brně, známý český matematik Bohuslav Hostinský, profesoru Varšavské university a vydavateli Prací matematicko-fysických a Matematických zpráv, Samuelovi Dicksteinovi (1851–1939) dopis,⁶ v němž prosí o zaslání uvedených časopisů vý-

¹ Dopis se nachází ve fondech Národní knihovny ve Varšavě, sign. 2911, 1. 30–31.

² Dopis se nachází ve fondech Národní knihovny ve Varšavě, sing. 2911 K 24.

³ Viz Śliziński, J.: Sienkiewicziana czeskie, Przegląd Zachodni 1952, nr 9–10, s. 179–184.

⁴ Viz Śliziński, J.: Dwa listy: Alojzego Jiráska i Adolfa Černego w związku z odsłonięciem pomnika H. Sienkiewicza w Bydgoszczy (1927 r.), Slavia Occidentalis, XXIII, 1963, s. 289–291.

⁵ Dopis se nachází ve fondech Městské veřejné knihovny v Bydhošti, sign. Rkp III 187 K 27–51.

⁶ Dopis se nachází ve fondech knihovny Varšavské university (deposit Varšavské vědecké společnosti), sign. 225 K 27–28.

měnou za všechny brněnské publikace z oboru matematiky a fyziky. V Dicksteinově korespondenci jsou ještě dopisy od těchto českých vědců: Vojtěcha Jarníka, Emila Stakovského a Guido Vettera.

V polských knihovnách se zachovalo deset dopisů upřímného přítele Polska a Poláků, autora četných prací o československo-polských vztazích a zajímavé Historie Polska, profesora Josefa Macúrka. Zachovaly se tři jeho dopisy významitému historiku práv Osvaldu Balzerovi (1858–1933), který dal roku 1897 pádnou odpověď T. Mommsenovi na jeho otevřený dopis nazvaný *An die Deutschen in Österreich*, uveřejněný v *Neue Freie Presse* č. 11923, v němž německý historik navrhol „*tlouci tvrdé slovanské lebky obušky*“. Tyto dopisy⁷ pocházejí z roku 1927 a obsahují výrazy hluboké úcty k autorovi Historie srovnávacího slovanského práva. Dále bylo nalezeno šest dopisů J. Macúrka z let 1928–1934 adresovaných Stanisławu Zakrzewskému (1873–1936),⁸ profesorovi polských dějin na universitě ve Lvově a v letech 1923–1933 předsedovi Polské historické společnosti. Zvláště tyto dopisy mohou svědčit o úzké spolupráci a živé výměně názorů brněnského historika s historiky polskými.

Konečně se zachoval jeden dopis Macúrkův redaktorovi časopisu *Pamiętnik Literacki*, řediteli Ossolinea ve Lvově, Ludwiku Bernackému (1882–1939) ze dne 14. května 1937.⁹ Jako vedoucí historického semináře brněnské university navrhuje jeho jménem výměnu *Časopisu Matice Moravské*, kterou charakterizuje jako „*největší historický časopis na Moravě, který je možno počítat mezi nejdůležitější časopisy v oblasti české historické a literární vědy*“ — za *Pamiętnik Literacki*.

Během války se na polském území ztratilo jistě nenávratně mnoho rukopisného materiálu, který by se mohl hodit při zpracovávání kontaktů mezi brněnskou universitou a polským vědeckým světem v meziválečném období. Můžeme předpokládat, že řadu dalších písemností najdeme ještě v soukromých rukou. Nejvíce materiálu k těmto otázkám je však patrně možno nalézt v různých archivech a sbírkách v Brně. Je třeba si přát, aby byl co nejdříve zpracován.

Samozřejmě, je třeba vzít v úvahu nejen materiál rukopisný, archivální, ale též prameny tištěné, zmínky, poznámky a články uveřejněné v polském a českém tisku a v publikacích vědeckých; naleží sem i polemiky, které vyvolala vystoupení představitelů brněnské university v Polsku a vice versa. Jde mi tu především o reakci polských jazykovědců na některé teze Františka Trávníčka ještě v meziválečném období.

7 Knihovna Ossolińských, Vratislav, sign. 7680/II.

8 Dopisy se nacházejí ve fondech Ossolinea, sing. 7347/II. V Zakrzewského archivu se zachovalo třicet dopisů českých autorů, mj. od J. Bidla, L. Červinky, K. Stloukala aj.

9 Ossolineum, sign. 7044/II. V korespondenci Bernackého se zachovalo čtrnáct dopisů českých autorů, mezi nimiž jsou V. Tille a Č. Zíbrt.

